

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دری و پشتو) ارسال میگردد

۱۹/ربیع الثانی/۱۴۴۵ هـ، ق موافق ۱۲/عقرب/۱۴۰۲ هـ، ش

رعایت نمودن عدل بین اولادها در روشنائی احکام شریعت.

إن الحمد لله، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين وسلم تسليماً كثيراً أما بعد:

قال الله سبحانه وتعالى: { إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ } النحل : ٩٠

شنونده گان گرامی!

این یک نعمت بزرگ الله تعالی است که انسانهارا از یک پدرومادر پیدا کرده است، سپس به آنها اولاد را به طور تحفه عطاء نموده است، پس اولادها تحفه بزرگ الهی اند. الله جل جلاله میفرماید: { وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ } النحل: ٧٢

ترجمه: والله برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید و برای شما از همسران تان فرزندان و نواده گانی به وجود آورد و از چیزهای پاکیزه برای شما روزی داد.

اولاد اینکه نعمت بزرگ بوده و در عین حال زینت و زیبایی دنیا است. به این سخن کسانی خوب میدانند که اولاد ندارند که الله تعالی به آنها اولاد را مناسب ندیده .

الله جل جلاله میفرماید: { الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمْلاً } الكهف: ٤٦

ترجمه: مال و فرزندان آرایش زندگی دنیا اند و اعمال شایسته نزد پروردگار بهترین پاداش را دارد و نیکوترین وسیله امید است.

پیغمبران از خداوند جل جلاله مطالبه اولاد کرده اند. حضرت زکریا علیه السلام از خداوند سوال کرد که ای پروردگار من! برایم اولاد

نصیب کن تا آنکه وارثم جور شود. { فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا * يَرِثُنِي وَيَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا } مریم: ٥، ٦

ترجمه: پس برایم از نزد خودت وارثی عطاء کن که جانشین من شود. (و علم دین و نبوت) را از من و از آل یعقوب به میراث ببرد وای پروردگرم اورا نزد خود و نزد مخلوقت پسندیده گردان.

همچنان حضرت ابراهیم علیه السلام از خداوند متعال اولاد صالح مطالبه کرده است. { رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ } الصافات: ۱۰۰.
ترجمه: پروردگارا برایم فرزند صالحی عطا کن.

وقتی که الله تعالی به ما اولاد نصیب کرد پس وظیفه ما این است که آنها را تربیه سالم نموده و مطابق توانمندی به آنها خوراک، پوشاک را تأمین نمائیم و در تربیه سالم آنها هیچ نوع کوتاهی ننمائیم. زیرا اطفال امروز مردان و رهبران آینده اند. از این جهت الله تعالی در باره اولاد ها سفارش خاص کرده و میفرماید: { يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلنِّسَاءِ: ۱۱

مفسرین کرام میگویند که معنی آیت این است: (فإنه في معنى يأمرکم ويفرض علیکم) تفسیر ابي السعود (۱۵۰ / ۲)

اگر ما به زندگی رسول الله صلی الله علیه وسلم نظر بیندازیم می بینیم که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در باره اولادها رهنمائی کرده است.

نبی کریم صلی الله علیه وسلم در مورد تربیه اولاد توجه خاص کرده است و به جوانب جسمی و روحی آنها تأکید کرده است.

از جمله تربیه سالم اولاد ها یکی هم رعایت کردن عدالت در بین ایشان است.

رعایت نمودن عدالت در بین اولاد ها از موضوعات مهم است.

مراد از رعایت نمودن عدالت در میان اولاد ها عبارت از: خوراک، نوشیدنی، پوشاک و تحفه دادن است حتی که در محبت و مهربانی یکسان شمرده شوند.

حق اولاد بالای والدین این است که در بین ایشان تبعیض نکنند و در بین ایشان در رویه و سلوک خود عدالت را رعایت کنند که به این کار حسد و کینه در بین اولاد ها باقی نمی ماند و آفات بدبینی و کینه از دل های ایشان دور میشود و اولاد های یک خانواده در بین خود به احترام متقابل و تفاهم زندگی میکنند؛ دوستی، اخلاص، صفا و صمیمیت در بین خانواده به وجود می آید.

و همچنان معلم نخست اسلام - جناب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم - تمام والدین و مریبان را به عدالت در بین اولاد ها دعوت کرده. در یک روایتی از ابو داود آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: (اعْدُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ اَعْدُوا بَيْنَ اَبْنَائِكُمْ). سنن ابي داود-ن (۳/ ۳۱۷)

در بین اولاد های تان عدالت را رعایت کنید.

در روایت امام بخاری آمده است: (اعْدُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْعَطِيَّةِ). صحیح البخاری ت (۶/ ۴۶۵)

ترجمه: عدالت کنید در بین اولاد های تان در تحفه دادن.

در یک حدیث شریف آمده است: (عن النعمان بن بشیر رضي الله عنه قال: أعطاني أبي عطية، فقالت عمرة بنت رباحة: لا أرضي حتى تشهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فأنتي رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: إني أعطيت ابني من عمرة بنت رباحة عطية، فأمرتني أن أشهدك يا رسول الله! قال: أعطيت سائر ولدك مثل هذا؟ قال: لا، قال: فاتقوا الله، وأعدوا بين أولادكم قال: فرجع فرد عطيته). صحيح البخاري

ترجمه: از نعمان بن بشیر رضي الله عنه روایت است او میگوید: پدرم برایم یک تحفه داد، دختر رباحه عمره (که مادر او است) گفت:

من به این تحفه تو خوشحال نشدم تا اینکه رسول الله صلى الله عليه وسلم را برآن شاهد نگردانی. همان بود که به خدمت رسول الله صلى الله عليه وسلم حاضر شد و گفت: من به فرزند خود که اولاد عمره بن رباحه است تحفه داده ام و عمره برای من امر کرد که تو به این کارت یک شاهی تعیین کنی ای رسول خدا!

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: از الله بترسید و در بین اولادهای تان عدالت کنید. راوی میگوید: که او بازگشت کرد و تحفه خود را واپس گرفت.

در لفظ دیگر آمده است: ای بشیر! آیا به غیر از این دیگر اولاد داری؟ او گفت: بلی! سپس نبی کریم صلى الله عليه وسلم فرمودند: آیا به همه آنها اینطور تحفه داده اید؟ گفت نخیر، پیامبر صلى الله عليه وسلم فرمودند: من را به این کار شاهد مگردان زیرا من به کار ظلم شاهی نمیدهم. در لفظ دیگری آمده است در این کار به غیر از من کسی دیگر را شاهد بگردان، سپس فرمودند: آیا این را خوش داری که در نیکی رساندن همه به تو برابر باشند؟ او گفت: بلی! رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: پس حالا این چنین نمی کنم.

و در لفظ دیگر آمده است: در دادن تحفه در میان اولادها عدالت کنید طوری که شما خوش دارید که در نیکی و مهربانی در بین شما عدالت صورت بگیرد.

در بین بعضی مردم عادات بدی است که آنها به مهربانی، محبت و تحایف خود فقط فرزندان را مستحق میدانند: و دخترها از همه چیز محروم میباشند. به بچه ها لباس و بوت میخرند ولی دخترها را به جرم دختر بودن از مهربانی مادر و پدر محروم اند، اگر به آنها گفته شود که برای دخترانت لباس بگیرد جواب آنها این است که اینها خو دختراند. دین مقدس اسلام به این نوع ظلم و نابرابری سخت مبارزه میکند و از والدین میخواهد که اولادها را به مذکر و مؤنث تقسیم نکند بلکه در بین آنها در هر چیز از عدالت کار گرفته شود، زیر این معلوم نیست که خیر در کی هست؟ یعنی: در فرزندان و یا دختران. {أَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا} النساء: ۱۱ در یک حدیث شریف آمده است: (عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: (سَوُّوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْعَطِيَّةِ فَلَوْ كُنْتُمْ مُفَضَّلًا أَحَدًا لَفَضَلْتُ النِّسَاءَ). السنن الكبرى للبيهقي. ط المعارف بالهند (۶/ ۱۷۷)

ترجمه: عدالت کنید در بین اولاد هایتان در تحفه دادن، اگر من کسی را برتری میدادم من حتماً زنان را برتر می شمردم.

در رابطه به عدالت در میان زن و مرد یک حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَنَسٍ -رضي الله عنه-: أَنَّ رَجُلًا كَانَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَبَاءَ ابْنٌ لَهُ فَقَبَلَهُ وَأَقْعَدَهُ عَلَى فَخِذِهِ وَجَاءَتْهُ بَنِيَّةٌ لَهُ فَأَجْلَسَهَا بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: أَلَا سَوَّيْتِ بَيْنَهُمَا). مسند البزار (۲/ ۲۸۱)

ترجمه: از حضرت انس بن مالک رضي الله عنه روایت است او میگوید: که مردی بارسول الله صلی الله علیه وسلم بود که فرزند آن مرد آمد او را بوسید و بالای زانوی خود او را نشستاند، بعداً دختر او آمد و او را روبروی خود شاند، نبی علیه السلام فرمودند: چرا در بین این دو عدالت نکردی؟

بی عدالتی در میان اطفال کینه را به وجود می آورد برای ما در واقعه یوسف علیه السلام یک درسی نهفته است وقتیکه برادرها گفتند: (یوسف و برادر او نسبت به ما نزد پدر محبوب اند) درحالیکه حضرت یعقوب علیه السلام عادل بود ولی محبت قلبی او سبب شد که مرگ یوسف را تدبیر کنند.

یعقوب علیه السلام به یوسف علیه السلام گفت: (ای فرزند من خواب های خود را به برادرانت بیان مکن، وگر نه اینها برایت دسیسه میسازند).

همچنان بعضی مردم یک قسمت مال زیاد خود را به نام یک فرزند خود قلمداد نموده و او را مالک این مال میگرداند که اینهم یک ظلم است.

همچنان حدیث ذکر شده مارا از ظلم در بین اولاد های یعنی: بعضی آنها را بر بعضی برتر شمرده تا اینکه بخشش و تحفه به آنها داده شود مارا از این کار انذار کرده است.

بناءً بر این در بین اولادها عدالت نکردن، دشمنی و حسد را به بیار می آورد و در بین آنها کینه را ایجاد میکند و سبب عاق اولادها میگردد.

و دیگر عدل اینست که به هرکدام آنها مطابق ضرورت داده شود مثلاً مریض به چیزی ضرورت دارد که صحت مندان بر آن ضرورت ندارند کدام فرزندی که خود را مصروف تعلیم و تحصیل کرده است از اینکه ضروریات او بیسترا احساس میشود نسبت به آن فرزندی که درصنوف ابتدائی است، مصارف این فرزند به اندازه فرزند که در صنوف بالا مصروف تحصیل است کم هست.

مختصر اینکه عدالت را مراعات کردن در بین اولادها تنها منحصر به تحفه و بخشش نیست بلکه عدالت را در تربیه و تعلیم هم باید در نظر گرفته شود، از همین جهت عدالت را در محبت و مهربانی در بین اولادها هم در نظر گرفته شود.

از همین جهت تابعین رضوان الله علیهم اجمعین در میان اولاد های خود عدالت را مراعات میکردند حتی در بوسه گرفتن.

(عن إبراهيم قال كانوا يستحبون أن يعدل الرجل بين ولده حتى في القبل) مصنف ابن أبي شيبة (٦/ ٢٣٤)

ترجمه: از ابراهیم نخعی رح روایت است که وی میگوید: که سلف صالحین بهترین میدانستند که عدالت را در میان اولاد های خود رعایت کنند حتی در بوسه گرفتن.

حضرت عمر بن عبدالعزیز رح فرزند خود را به خود نزدیک کرد تا آنکه به وی محبت کند سپس برایش گفت: (یا فلان، واللہ إني لأحبك وما أستطيع أن أوثرك على أخيك بلقمة) ای فرزندم! من با تو محبت زیاد دارم مگر نمیتوانم که تورا با برادران دیگر به یک لقمه نان ترجیح دهم.

اِخْتَلَفَ الْعُلَمَاءُ فِي وُجُوبِ التَّسْوِيَةِ بَيْنَ الْأَوْلَادِ فِي الْعَطِيَّةِ.

فَدَهَبَ الْحَنَفِيُّ وَالْمَالِكِيُّ وَالشَّافِعِيُّ إِلَى أَنَّ التَّسْوِيَةَ بَيْنَهُمْ فِي الْعَطَايَا مُسْتَحَبَّةٌ ، وَلَيْسَتْ وَاجِبَةً.

لِأَنَّ الصَّدِيقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَضَّلَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَلَى غَيْرِهَا مِنْ أَوْلَادِهِ فِي هِبَةٍ ، وَفَضَّلَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ابْنَهُ عَاصِمًا بِشَيْءٍ مِنَ الْعَطِيَّةِ عَلَى غَيْرِهِ مِنْ أَوْلَادِهِ . وَلِأَنَّ فِي قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ رَوَايَاتِ حَدِيثِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : فَأَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي مَا يَدُلُّ عَلَى الْجَوَازِ . الموسوعة الفقهية الكويتية (١١ / ٣٥٩)

فقهای کرام میگویند: که در توزیع تحایف در میان اولادها عدالت کردن عمل مستحب است؛ زیرا که ابوبکر صدیق رضی الله عنه حضرت عائشه صدیقه را نسبت به خواهران دیگرش تحایف بیشتر می داد.

و همچنان حضرت عمر فاروق رضی الله عنه فرزند خود عاصم را نسبت به برادران دیگرش تحفه زیاد داده بود، زیرا اینکه درقول رسول الله صلی الله علیه وسلم و در بعضی روایات یعنی: حدیث نعمان ابن بشیر در آن لفظ (فأشهد) آمده است که دلالت به جواز میکند. الموسوعة الفقهية الكويتية (١١ / ٣٥٩)

در بعضی اوقات در میان بعضی اولادها رعایت عدالت مشکل است چنانچه یکی مشغول درس در مدرسه است و نیازمند به پول است. و مناسب است بالای پدرش اینکه مصرف آنرا نسبت به دیگر برادرانش بیشتر بپردازد.

و همچنان اگر کدام فرزند از لحاظ قد بلند باشد، پدر میتواند بخاطر گرفتن لباس آن یک اندازه پولی را بیشتر اختصاص دهد.